
Esettanulmány II.

A Roma hősök a színházban és a mindennapi életben – tréningekkel és képzésekkel a roma fiatalokért

projekt tevékenységei:
trénerképzés, roma hősök workshopok és roma hősök kiadvány

Esettanulmány II.

A Roma hősök a színházban és a mindennapi életben - tréningekkel és képzésekkel a roma fiatalokért

projekt tevékenységei:

trénerképzés, roma hősök workshopok és roma hősök kiadvány készítése

Írta:

Filep Diana

Vavrek István

Ternipe Polgári Társulás

(Ternipe - združenie pre rómsku mládež na Slovensku a v Maďarsku)

2024

Kiadja:

Ternipe Polgári Társulás
(Ternipe - združenie pre rómsku mládež na Slovensku a v Maďarsku)

Írta:

Filep Diana
Vavrek István

A szerkesztésben közreműködött:

Péter Boglárka
Horvát Anett

Készült az Európai Unió finanszírozásával,
a **Roma hősök a színházban és a mindennapi életben - tréningekkel és képzésekkel a roma fiatalokért** (2023-1-SK02-KA210-YOU-000154076) című projekt keretében.

Az itt szereplő információk és állítások a szerzők álláspontját képviselik, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió hivatalos véleményét. Sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó hatóság nem vonható felelősségre miattuk.

**Az Európai Unió
támogatásával**

Projektpartnerek:

Független Színház Magyarország – Nők a Jövőért Egyesület
Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége
Ternipe Polgári Társulás (Ternipe - združenie pre rómsku mládež na Slovensku a v Maďarsku)

Romániai
Magyar
Pedagógusok
Szövetsége

independent
theater

Bevezetés

Három szervezet – a Ternipe Polgári Társulás, azaz Ternipe - združenie pre rómsku mládež na Slovensku a v Maďarsku, a Független Színház Magyarország és a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége – összefogott, hogy teret adjon hétköznapi roma hősök és az európai roma drámák hőseinek. A projekt célja, hogy a workshopok és kiadványok segítségével erősítse a fiatalokban a roma közösségekkel kapcsolatos tudatosságot és az aktív állampolgárságot. A roma és nem roma fiatalok trénerként is közreműködtek a projekt tevékenységeiben, és saját kiadványokat készítettek.

A Független Színház Magyarország hosszú évek alatt kidolgozott roma hősök workshop módszertanát adta át a Ternipének, míg a Ternipe azt a módszert ismertette, hogyan lehet fiatalok bevonásával roma hősökről szóló kiadványt készíteni. A projekt során mindkét módszertan megjelent. A Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége a kiadványok lektorálását és az eredmények terjesztését vállalta annak érdekében, hogy a formális oktatás keretei között és az erdélyi civil szervezetek körében is helyet kapjon a fiatalok szemléletformálása és aktivizálása.

Ez az esettanulmány bemutatja a projektben résztvevő szervezeteket, azok küldetését, és a szlovákiai Ternipe csapatának projekt során végzett munkáját, a trénerképzéstől a workshopok megvalósításán keresztül a kiadvány létrejöttéig, ugyanakkor az elért eredményeket és kihívásokat, hasznos eszközöket és szempontokat is megosztva. Mindazoknak ajánljuk, akik fiatalokat szeretnének bevonni társadalmilag érzékeny témák kapcsán az oktatásba, kultúrába vagy a médiába.

Kellemes olvasást!

Filep Diana

A projektben résztvevő szervezetek

Ternipe Polgári Társulás (szlovák nyelven: Ternipe - združenie pre rómsku mládež na Slovensku a v Maďarsku)

A Ternipe egy ifjúsági szervezet, amely a szlovákiai és magyarországi roma fiatalok támogatását és fejlesztését tűzte ki célul. A Ternipe szó jelentése cigány nyelven "fiatalság", ami jól tükrözi a szervezet központi célját: a roma fiatalok közösségének erősítése, támogatása és oktatási, valamint kulturális lehetőségek biztosítása számukra. A Ternipe Polgári Társulás küldetése a szlovák és magyar romák társadalmi integrációja a többségi társadalomba, az oktatási és szociális körülményeinek javítása, valamint a roma kulturális értékek védelme és ápolása. Tevékenységei közé tartozik táborok és tanulmányi kirándulások szervezése gyermekek, középiskolások és egyetemisták számára, képzések, workshopok és tanfolyamok szervezése, konferenciák szervezése, együttműködés más szervezetekkel és intézményekkel helyi és nemzetközi szinten, kulturális rendezvények szervezése a romák számára. A szervezet tevékenysége hozzájárul ahhoz, hogy a roma fiatalok aktív szereplői lehessenek saját közösségüknek és a szélesebb társadalomnak, miközben megtartják kulturális gyökereiket.

Független Színház Magyarország - Nők a Jövőért Egyesület

Ez az első és egyetlen roma színházi társulat Magyarországon, amely kifejezetten a roma közösség történeteit és problémáit mutatja be színpadon. A színház célja, hogy beszélgetést kezdeményezzen társadalmi kérdésekről, ezzel is felhívja a figyelmet a személyes felelősségre. A szervezet küldetése, hogy hátrányos helyzetű, roma és nem roma fiatalokból sikeres művész, tréner, valamint eltérő területeken profi szakember és mindenekelőtt aktív állampolgár

váljon. Az eltérő csoportok megértsék, elfogadják egymást, és közösen teremtsenek értéket. Művészeti és oktatási programjaik célja, hogy a roma színház sokszínűségét, az eltérő műfajokat és témákat minél többen megismerjék. A szervezet úttörő szerepet játszik abban, hogy a roma közösségek hangja hallhatóvá váljon a művészet és kultúra eszközein keresztül. Előadásaik fontos platformot nyújtanak a roma identitás és történelem bemutatására, miközben hidat építenek a roma és nem roma közösségek között.

Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége

Az RMPSZ érdekvédelmi, szakmai érdekképviseleti szervezet a romániai magyar oktatásért. A szervezet aktívan részt vesz a romániai oktatási rendszer demokratizálódásának folyamatában, valamint képviseli a magyar nyelvű oktatásban érintettek érdekeit, többek között képzések, szakmai programok szervezésével. Főbb célkitűzései: magyar nyelvű oktatás támogatása, pedagógusok szakmai fejlesztése, érdekképviselet, valamint kapcsolattartás és együttműködés. Az RMPSZ alapvető szerepet játszik abban, hogy Romániában biztosított legyen a magyar nyelvű oktatás jövője, és a pedagógusok megfelelő szakmai támogatást kapjanak. A szervezet munkája hozzájárul a magyar közösség kulturális és nyelvi identitásának megőrzéséhez, valamint a színvonalas magyar oktatás fenntartásához. Az RMPSZ tehát nemcsak a pedagógusok szakmai közössége, hanem egy fontos kulturális és oktatási intézmény is, amely alapvető szerepet játszik a romániai magyar közösség életében.

Szakmai célkitűzések és tevékenységek

A projekt partnereinek, tevékenységeinek a szakmai célkitűzéseiről összefoglalót olvashat az érdeklődő a projekt Esettanulmány I. Szakmai célkitűzések madártávlatból fejezetében.

Amint a bevezetésben említettük a magyarországi és a szlovákiai partner között tudásátadás zajlott: egy-egy módszerébe beavatta egyik szervezet a másikat. A roma hősök workshop módszer megtanulásához, szlovákiai hasznosításához célunk volt nyolc Szlovákiában élő fiatalot bevonni a trénerképzésbe, amely során elsajátítják mindazokat az ismereteket, amelyekkel felkészülten állhatnak fiatalok elé, és tarthatnak roma hősök workshopokat. A projekt során tervezett workshopokkal négy helyszínen összesen legalább 80 résztvevőt kívántunk elérni, lehetőséget teremtve ezzel a fiatal trénerek számára, hogy gyakorlatot szerezzenek.

Továbbá, célunk volt egy roma hősöket bemutató, országos szinten is elérhető, ún. roma hősök kiadvány létrehozása és online közzététele. A kiadvány kortárs roma példaképeket mutat be elsősorban, hogy a többségi társadalom nyitottabbá váljon a roma közösségekkel szemben, valamint inspiráló példaképeket adjon a roma és nem roma fiatalok számára. A roma hősök kiadványnak mint fiatalokkal alkalmazható módszernek a módszertani leírását a projekt kiadványai között olvashatják, Roma hősök kiadvány – módszertan címmel, a projekt II. számú módszertani publikációjában.

A magyarországi és szlovákiai bevont fiatalok tehát az európai roma drámákról szereztek ismereteket, általuk betekintést nyerhettek az európai roma közösségek életkörülményeibe és történeti hátterébe. Emellett tréneri készségeket sajátíthattak el, és a kiadvány készítése révén fejleszthették interjúzási, szövegírási és szerkesztési képességeiket is.

A projekt disszeminációs eseményét 2024 novemberében az RMPSZ szervezi Romániában. 80 fő részére szeretnénk bemutatni workshopok és a kiadványok módszerét, a publikált módszertanokat, illetve a trénerképzést, illetve a megvalósult workshopokról beszámolni és a kiadványt ismertetni. A helyszínen workshopot is fogunk tartani, hogy megtapasztalhassák a résztvevők az elmondottakat.

Fiatalok bevonása, trénerképzés és kiadványkészítés

A kortárs tréner kiválasztása előtt, 2023 novemberében a Ternipe és a Független Színház Magyarország két-két szakembere, tréner: Vavrek István, Filep Diana, Lakatos Lucia és Illés Márton egy háromnapos kick-off meeting keretein belül adta át egymásnak a trénerképzés és kiadványkészítés módszertanát, háttérinformációját. Ez a szakmai találkozó fontos volt az együttműködéshez, a projekt további eseményeinek megszervezéséhez, és a trénerképzés előkészítéséhez, megtervezéséhez, hogy a résztvevőket a legmegfelelőbb módon tudjuk felkészíteni a workshopokra, és az interjúk készítésére a kiadványokhoz.

A trénerképzésre novemberben egy magyar és szlovák nyelvű felhívást tettünk közzé a Ternipéhez tartozó MadromTv nevű Facebook oldalunkon.

Fontos szempontok voltak, hogy a jelentkezők nyitottak legyenek a különböző készségek elsajátítására, csapatban és önállóan is tudjanak dolgozni, nyitottak legyenek a romák társadalmi témáinak és problémáinak megvitatására, valamint a 60 órányi képzést be tudják illeszteni a naptárukba.

A felhívásra kilenc személy jelentkezett a Ternipe által kialakított, roma középiskolásokat és egyetemistákat tömörítő hálózatunkból. Mind a kilenc fő ismert volt számunkra, mivel számos más ifjúsági projektünkben is részt vettek

már. Mindannyian éppen iskolába járó vagy a pályájukon elhelyezkedő fiatalok voltak (ötten pedagógiát tanultak – köztük volt, aki már tanítani kezdett, ketten idegenforgalmat, egy személy éppen közgazdaságtant tanult a jelentkezés időszakában, egy pedig a középiskola utolsó évében járt). A jelentkezők közül heten nők, ketten férfiak, mindenki 18 és 30 év közötti, roma származású, és aktív tagja a kisebbségnek, valamint ötten jártasak a formális vagy nemformális oktatás területén is. Mivel már több roma identitással kapcsolatos projekten is részt vettek, volt alaptudásuk és háttérinformációjuk a roma közösségről és kultúráról, velük és más témákban is felmerülő társadalmi problémákról.

Az egyesével folytatott beszélgetések, életkoruk, tapasztalataik, személyiségi jegyeik és kommunikációs készségeik alapján megfelelőnek tartottuk őket, hogy kortárs trénerökké váljanak a közeljövőben. Egy helyi személyes találkozó keretein belül pedig ismertettük velük a projekt konkrét céljait, felépítését és az elkövetkező eseményeket, melyeken különböző kompetenciákat tudnak majd elsajátítani. Továbbá a résztvevőknek, bár már többen találkoztak korábban is, lehetőségük nyílt megismerni egymást, elkezdődhetett a csapatépítés. Elsajátítottak különböző warm-up játékokat, melyeket a későbbiekben is tudnak gyakorolni és facilitálni, valamint mindenki kiválasztott egy-egy roma drámát, melyekről beszélgetést fognak moderálni a nemzetközi képzésen.

Lemorzolódás

Mivel kilenc jelentkező volt, törekedtünk arra, hogy mindenkinek a lehető legmegfelelőbb időpontokat, módszereket és barátságos környezetet tudjuk biztosítani, hogy a trénerképzés minden folyamatában részt tudjanak venni. Ezek ellenére néhány jelentkező, résztvevő lemorzolódására mindig számítani lehet. Sajnos nálunk is megtörtént, az első nemzetközi képzés előtt, személyes okokra és időhiányra hivatkozva két jelentkező visszamondta a projektben való részvételt. A munkafolyamatba pedig nagyon nehéz bekapcsolni egy új résztvevőt, hisz már addigra helyi képzésekre kerül sor, és több feladattal is el

vannak látva, amivel készülni kell. Ennek ellenére megpróbáltuk, de nem sikerült új jelentkezőt találni.

Első nemzetközi képzés

Az első háromnapos nemzetközi találkozó Budapesten zajlott január 27-29. között. A találkozó célja a magyarországi és szlovákiai csapat ismerkedése volt, valamint az előzőleg elkészített terv alapján bevezetni őket a trénerképzés és kiadványkészítés rejtelseibe. A találkozó előtt már kaptak feladatot a résztvevők, miszerint mindenkinek egy saját maga választott warm up játékkal kellett készülnie, aminek vezetését ki is próbálhatta a három nap alatt, ezáltal megtapasztalva a tréneri szerepet. Továbbá az előre kiválogatott nyolc dráma közül kettővel meg kellett ismerkedniük, egyet pedig moderált beszélgetés keretein belül tematizálniuk kellett a csoportban. Az utolsó feladat pedig, hogy nézzék át az előző években készült, Ternipe által kidolgozott hétköznapi roma hősök kiadványt, illetve más interneten/könyvekben/újságokban fellelhető roma személyekkel való interjúkat, hőst bemutató anyagokat, arra figyelve, hogy a saját kiadványunkba melyek azok a szempontok, amiket felhasználnának, fejlesztenének vagy éppen hanyagolnának majd.

Az első napot ismerkedéssel kezdtük, a bemutatkozás és a keretek bevezetése után warm up játékokkal oldottuk a hangulatot. A délután folyamán pedig a ternipe munkatársai (Filep Diana és Vavrek István) megismertette a csoportokkal a már létező roma hősök kiadványt, melyet a „Jövők és célunk 2.” – „Naše práva a budúcnosť 2.” projekt keretein belül készítettek, valamint a kiadványkészítés módszertanát is felvázolták számukra. Ezután a résztvevőknek lehetőségük volt egymás interjúztatására, ami segített nekik az interjú alatti jól működő kérdések összegyűjtésében. Ezeket a kérdéseket, illetve az előre kapott feladatot, tehát az anyagokat, amiket olvastak, forrásokat, jó példákat megosztották egymással is. Így sikerült elképzelniük a kiadványnak egy kezdetleges formát, bár nagyon sok ötlet összegyűlt, akár olyanok is, amik

együtt nem megvalósíthatók, de a továbbiakban jó támpontokat fognak adni, illetve sok-sok kérdést is sikerült összeszedni, melyeket pontosítva, megfogalmazva olyan történeteket tudnak előcsalogatni az interjúalanyoktól, hogy abból szuper szövegeket tudjanak alkotni.

Második nap a warm up játékokon volt a hangsúly, amit a résztvevők vezettek. Ezután visszajelzést kaptak a trénektől és a társaiktól. Ez mindig nagyon hasznosnak bizonyul, hisz később az említett hibákon csiszolva, szakmailag felkészültebben tudnak állni a feladathoz, miközben figyelnek a már kiemelt hibák elkerülésére. Később a Független Színház munkatársai (Lakatos Lucia és Illés Márton) a tréneri kommunikációról és a moderálás szempontjairól beszélt, ami jó alapot adott a későbbi foglalkozásra, ahol a résztvevők abból a drámából tartottak moderált beszélgetést, amelyből felkészültek előre.

Harmadik nap a workshop-modulokkal foglalkoztak a résztvevők. A peer trénerek lényegében belátást nyerhettek magába a roma hősök workshop működésébe, nem csak mint résztvevők, külsősök vettek rajta részt, hanem magyarázatot kaptak a különböző folyamatok mögött felmerülő kérdésekre, miértekre. Különböző hasznos tippeket és fontos meglátásokat is hallhattak, hisz a színház két tréneré nagyon sok tapasztalattal rendelkezik, már számtalanszor szembesültek munkájuk során különböző pozitív vagy negatív helyzetekkel.

Második nemzetközi képzés

A következő nemzetközi képzés március 15-17. között zajlott Szlovákiában, Rimaszombatban. A magyarországi és a szlovákiai csapat egy nyitókör és warm up játék után prezentálta egymásnak, hogy a két nemzetközi találkozó között milyen kérdéseket gyűjtött össze egy interjúhoz a helyi találkozókon. Ezek után párokat alakítva interjúkat készítettek egymással a résztvevők, ezzel is felkészülve a valós, későbbi interjúalanyokkal való beszélgetésre. Ez a feladat csapatépítés szempontjából is helyénvaló volt, hisz többet megtudhattak

egymásról a beszélgetés során. Majd meghallgattak néhány történetet, fontos gondolatot, címeket a készített interjúkból, illetve véleményezték azokat, melyiket tartották figyelemfelkeltőnek, érdekesnek, illetve további ötleteket meríthettek belőle. A peer trénerek megosztották pontos elképzeléseiket arról, kikkel szeretnék interjút készíteni a trénerképzés befejezése után a kiadványba. Ez feladatuk is volt, hogy a második nemzetközi képzésre már két konkrét névvel készüljenek, attól függetlenül, hogy a jövőben az a személy vállalja-e, vagy elkészül-e vele az interjú. Illetve mindkét csapat ötletelt arról, hogyan képzeli el a kiadvány formai és tartalmi részét, építve az előző képzésen összegyűjtött ötletekre, de ismét sok új ötlet is megfogalmazódott. Fontos volt leszűkíteni már az elképzeléseket, hogy minél tisztább kép alakuljon ki a résztvevőkben a létrejövő kiadványról, ami sikerült is.

Másnap bizonyos résztvevők tartottak moderált beszélgetést egyes drámákból. Ezek után megismertek az asszertív kommunikáció alapjaival, ami fontos tréneri készség. Részük volt konfliktuskezeléssel kapcsolatos szituációs játékban is, ami nagyon fontos és hasznos volt számukra, hisz könnyebben fel tudnak készülni bizonyos kellemetlen vagy nehezen lereagálható helyzetekre. A villámkihívásokra különböző megoldásokat beszéltek át, amelyek alapján kezelni tudnak bizonyos nem oda illő beszólásokat, passzív vagy agresszív viselkedési formákat a workshopon résztvevő személyektől. De idesorolható például a workshopba nem beleszámított kialakult helyzetek, mint az időhiány, a trénerpárok figyelmetlen kommunikációja egymás felé, a helyszínek nem megfelelő adottságai, stb.

A harmadik napon a peer trénerek ismét kipróbálhatták magukat a trénerszerepben. Ez egy nagyon fontos lépés a valódi, éles workshopok vezetése előtt, hisz ilyenkor kiszűrhetőek az esetleg hibák. Mindegyik résztvevő között szét lett osztva egy workshop-modul, amelyet tartani fog a nap folyamán. Majd ezeket a modulokat az előzőleg elküldött anyag, leírás alapján megtartani, figyelve az időkorlátra, illetve a többiekre, akiknek tartja a workshopot. A modul befejezése után a vezető tréner részletes visszajelzést adtak, megemlítve a jól végzett, és a javítandó területeket. Ez egy jó alkalom volt arra is, hogy a peer

trénerek feltehessék kérdéseiket az esetleges, számukra nem egyértelmű részekre, folyamatokra. A visszajelzések és a kérdésekre kapott válaszok alapján az látszott, hogy a peer trénerek nagy magabiztossággal vághatnak bele a jövőbeli workshopokba.

Vizsga

A 60 órás képzést vizsgával zártuk, mely már nem tartalmazott gyakorlati feladatokat. A képzéseken ugyanis számos helyzetben bizonyíthatták rátermettségüket, hogyan is tudnak csoporttal foglalkozni. Azonban a lexikális tudás elengedhetetlen a workshopok megtartásához, ezért a kiválasztott hat drámából, háttéranyagokból és a tréneri kompetenciákból mindenkinek fel kellett készülnie. Két turnusban, írásbeli formában zajlott a vizsga, mivel egy időpontban nem tudták összeegyeztetni. Kétféle kérdéssort állítottunk össze a két csoportnak, azok megválaszolásával és kiértékelésével pedig kiderült, hogy mindenki megfelel, és kellőképpen fel van készülve.

A képzés fő szempontjai összefoglalva

- Egy inkluzív, befogadó és barátságos csapat létrehozása az alapja annak, hogy mindenki szívesen együttműködjön, bátran kérdezzen, kritikát fogalmazzon meg, vagy akár hibázzon, ami elengedhetetlen a fejlődéshez.
- A résztvevőknek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy saját élményekben vegyenek részt, akár játékok, workshopok során vagy a kiadványok történeteit befogadva. Ezek az élmények, és az azokhoz kapcsolódó érzések és gondolatok megosztása fontos abban is, hogy szempontokat

gyűjtsünk össze a workshopok, játékok és anyagok kapcsán, amelyeket később gyakorlatban is kipróbálhatnak, amikor ők maguk vezetnek egy gyakorlatot vagy készítenek egy interjút.

- A kölcsönös visszajelzés rendszeres gyakorlása kiemelten fontos. Az őszinte visszajelzés a legnagyobb ajándék, és sokat tanulhatunk, ha figyeljük, hogyan kezel egy társunk egy helyzetet, vagy milyen érzései és szempontjai merülnek fel egy gyakorlat során. A tréner szakmai visszajelzései is lényegesek, hiszen ezekben mindig váltakoztatjuk a megerősítő és fejlesztendő elemeket, de az egymásnak adott visszajelzések is kulcsszerepet játszanak a horizontális tanulás szellemében.
- A fokozatos haladás - minden alkalommal lehetőséget teremtve a résztvevők számára új ismeretek megszerzésére, miközben gyakorlati tapasztalatokra és sikerélményekre is szert tehetnek. Ezek a tapasztalatok motiválják őket a további tanulásra és fejlődésre.
- Fontos, hogy tudjunk játszani, de közben vegyük komolyan a feladatainkat. A kortárstréner számára elengedhetetlen, hogy kapcsolatot teremtsenek a fiatalokkal, együtt nevéssenek vagy közös játékba merüljenek, miközben a keretek betartása és a célok elérése is hangsúlyos. Ezért elvártuk a pontosságot és a felkészültséget a résztvevőktől, és bátran adtunk kellemetlen visszajelzéseket is. Ennek a megközelítésnek köszönhetően a résztvevők aktívan, elkötelezetten, de vidáman és játékosan vettek részt a folyamatban.

Visszajelzések a trénerképzésről

A résztvevő kortárstréner mind hasznosnak találták a képzést. Visszajelzéseik szerint az elvárásaiknak nemcsak megfelelt, hanem számos szempontból meg is haladta azokat. Az alábbiakban néhány idézetet olvashatunk tőlük, melyek a visszajelző interjúkból származnak:

„A roma hősök workshop számomra egy nagyszerű lehetőség volt. Trénerként remek érzés volt tudást, ismereteket közvetíteni, énképet és identitást erősíteni. A képzés felépítése jól átgondolt, élvezetes és élményeken alapuló.”

„Számomra a Roma Hősök trénerképzés egy nagyszerű élmény volt. Számos új dolgot adott, amivel új tudásra tehettem szert. A legjobb része a trénerként való tevékenykedés volt. A gyerekeknek megmutatni azt a későbbiekben, hogy a hősök mögött állhat egy egyszerű hétköznapi ember is.”

„Számomra az, hogy trénerré válhattam, azt jelenti, hogy új kapukat nyithatok az emberek között, miközben ismereteket adok át és magam is tanulok. Fontosnak tartom az identitás erősítését, valamint régi és új nézetek összefonódását, különösen olyan témákban, mint a roma identitás, amelykről máshol talán nem esne szó. Örülök, hogy a roma hősök trénerképzés során olyan jelentős kérdésekkel foglalkozunk, amelyek a mindennapi életben sokszor feledésbe merülnek.”

„A trénerképzés számomra sok új dolgot adott, köztük azt is, hogyan kell egy csapatot segíteni, hogyan erősítsük a gyerekekben az identitástudatot, és ezt mind játékos formában, sok jókedvvel. Nagyon jó élmény volt úgy tanulni, együtt fejlődni, hogy közben különböző történeteket hallottunk, amiket eddig nem ismertünk.”

„A trénerképzés során egy olyan támogató csapat vett körül, melyben könnyen és játékosan ment a módszerek elsajátítása, bátran tudtam megnyílni akármelyik témához kapcsolódóan. Nem csak tudást és tapasztalatot szereztem, hanem életre szóló élményeket és barátságokat is.”

„Szerettem volna valami újat kipróbálni, és nem bántam meg, hogy belekezdtem a képzésbe. Sok tudást, skillt és élményt szereztem a helyi és nemzetközi találkozókra is, melyeket a jövőben is fel tudok használni. Szuper embereket ismertem meg, akikkel szerencsére mai napig tartom a kapcsolatot. Örülök, hogy trénerré válhattam.”

Kiadványkészítés

Ahogy korábban említettük, a képzés során a fiatalok olyan roma hősöket bemutató anyagokat tanulmányoztak, amelyek alapján megfogalmazták, milyen kiadványt szeretnének készíteni. Arról is gondolkodtak, milyen stílusban, megjelenésben és tartalomban érdekelné őket és más fiatalokat egy ilyen kiadvány. A személyes történetek erejét kiemelten fontosnak találták. A helyi és nemzetközi képzésen zajló közös ötletelés során kiválasztották azokat a lehetséges személyeket, akiket szívesen bemutatnának. Figyeltek arra, hogy a kiadvány sokféle szakmát, életkort és jellemvonást képviseljen, viszont egy dolog közös legyen bennük - nyíltan és büszkén romának vallják magukat. A legfontosabb szempont mégis az volt, hogy mindenki olyan személlyel készítsen interjút, akit érdekesnek és inspirálónak talál, és akit valamilyen szempontból hétköznapi hősnek tart. Nem szerettük volna befolyásolni a kortárstrének egyéni választását, viszont közösen megegyeztünk abban, hogy a politikában aktívan résztvevő személyeket ne foglaljon magába a kiadvány, ezáltal is megtartva a függetlenséget, illetve a szervezetünk aktív tagjaira se fókuszáljunk most.

Hét fiatalból hat vállalta, hogy interjút készít két-két fővel, és a beszélgetés alapján egy-két oldalas történetbe foglalja azt. Mindemellett linkeket is csatolnak a szövegekhez, ha egy-egy interjúalanynak online elérhető tartalma is van. A interjúztatást nem előnybe részesítő peer tréner pedig inkább a szövegek összerakását, korrigálását, szerkesztését vállalta.

A fiatalok által felkeresett potenciális interjúalanyok közül volt, aki egyáltalán nem jelzett vissza, volt aki a megbeszéltek ellenére később nem reagált, de többségében elmondható, hogy pozitívan fogadták a megkeresést. A megkereséskor tudattuk velük a kiadvány létrejöttének okát, és hogy milyen céllal készül. Ezek után a megbeszélte időpontokban személyes találkozókra került sor, vagy éppen külföldön élő személy esetében online találkozóra. Az interjúkat rögzítették, majd írásba is foglalták, ezekből pedig egyes szám első

személyben történetet hoztak létre. A tizenkét interjúalanyból kettő már elhunyt személy, ezért az ők esetében családtagokat, ismerősöket kérdeztek ki, így gyűjtöttek információkat. Róluk a trénerek meséltek egyes szám harmadik személyben. Mivel képek készítésébe többen nem egyeztek bele, vagy nem szerettek volna a találkozó folyamán fotót készíteni, közös megállapodás alapján mindenki a szerinte legelőnyösebb, számára kedves fényképét osztotta meg magáról a kiadványba.

Az elkészült szövegeket elküldtük az alanyoknak, hogy elkerüljük az interjú során keletkezett félreértéseket, a hősök által nem kívánt mondatok, történetek publikálását.

A megvalósult workshopok

A nyolc peer trénernek párosával kellett egy-egy workshopot tartaniuk. A trénerképzés után lehetőséget kaptak, hogy eldöntsék, kivel szeretnének párban lenni. Ez a folyamat nem okozott gondot, gyorsan és konfliktusmentesen sikerült a kiválasztás. Mivel páratlan számú kortárstréner van, egyikükkel a Ternipe tréner tartotta a foglalkozást. A többi esetben a peer trénerrel a helyszínen volt a Ternipe egyik szakembere segítőként, aki a háttérben maradva megfigyelte a munkát. A segítő lehetőleg nem szólt bele a workshop folyamataiba, hiszen a fókusz azon volt, a kortárstréner saját maguk tapasztalhatták meg egy foglalkozás levezetését. Viszont a segítő később visszajelzést tudott nekik adni, felhívta a figyelmüket az esetleges hibákra és kiemelte a pozitívumokat.

A workshop helyszínek kiválasztásánál több lehetőség merült fel: általános iskolák, középiskolák, egyetemista csoportok, különböző ifjúsági táborok. Összeírtuk a szóba jövő helyszíneket, majd a trénerpárok lehetőséget kaptak választani, melyik helyszínre szeretnének menni. Ezek után a trénerpárok megkeresték e-mailen, telefonon vagy személyesen az adott helyszínen valamelyik kapcsolattartóját, munkatársát, ahol elmondták, miről lenne szó, illetve a Ternipe is kiküldött e-mailen egy értesítőt a projektről és a workshopról. Ha az adott intézmény nyitott volt rá, akkor csoportvezetői interjúra került sor telefonon, videóhívásban vagy személyesen. Ez az interjú felkészítette a trénerpárokat a résztvevők, tehát a csoport adottságaira, esetleges problémáira, felmerülő nehézségekre, melyek azok a témák, drámák amelyek a leginkább érdekelhetik őket, illetve a helyszín felszereltségére. Megfelelő mennyiségű információ birtokában, megegyezés alapján kiválasztottak egy mindkét félnek megfelelő dátumot, és a trénerpárok elkezdték a felkészülést, amit aztán a szakemberek hagytak jóvá.

Ha valamelyik intézmény problémásnak bizonyult – nem felelt meg nekik egyik dátum sem, nem jeleztek vissza, a peer trénerek jobbnak látták inkább más helyszínen gondolkozni.

Négy workshop valósult meg a trénerképzés lezárását követő hónapokban. Az első workshop a várgedei Alapiskolában zajlott, ahol egy kortárs és egy tapasztalt tréner tartotta a foglalkozást 13-15. év közötti diákoknak egy tanár jelenlétében, aki résztvevőként is csatlakozott. Mivel az iskola, és a csoport többsége is roma származású volt, szeretnénk volna nekik minél több tudást átadni a roma történelemmel kapcsolatban, illetve az identitástudat erősítése is kiemelt cél volt. A visszajelzések alapján ez sikerült is, a drámák és beszélgetések által nagyon sok új információt szereztek, a kreatív feldolgozás és warm up játékok során pedig nagyon felszabadultan, jól érezték magukat.

Itt felhasználhattuk a trénerképzésen szerzett tudásunkat azzal kapcsolatban, mit tegyünk ha valamelyik résztvevő nem kapcsolódik be aktívan, kivonja magát a folyamatokból. Nem erőltettük, és nem tettük kötelezővé, hogy részt vegyen mindenben, de próbáltuk bevonni a lehető legjobban. Megerősítettük abban, hogy nincs jó és rossz válasz, amivel elértük, hogy legtöbbször elmondta véleményét, gondolatait, mikor épp rá került a sor. A kreatív feldolgozáson, bár több opció is fel volt számára ajánlva, nem szeretett volna egyik csoport munkájában sem részt venni, vagy más feladatot, például fényképezés, videózás magára vállalni. Mindezek ellenére sikernek könyveltük el, hogy csendben és figyelmesen végignézte a kreatív előadásokat, szerepelt a közös fényképen, és a visszajelző lapot is kitöltötte. Nagyon hasznos tapasztalat volt a jövőbeli workshopokra nézve, hogyan kezeljük egy passzív hozzáállású résztvevőt.

A második workshopra a Gesztetei Alapiskolában került sor. Itt szintén 8-9. osztályos, tehát 13-15. éves diákok vettek részt, akik nagy részben szintén roma származásúak voltak. A workshop előrehaladtával a diákok egyre jobban megnyíltak, és nyitottabban álltak a témákhoz, és bátrabban megszólaltak. A

csapatjátékokat is nagyon szerették, és visszajelzéseik alapján sok új tudást kaptak a romákkal kapcsolatosan.

Itt is felmerült az a szituáció, hogy az egyik résztvevő passzív volt a foglalkozás alatt, és bár úgy tűnt unja, a kortárstrénerek szerint nagyon pozitív visszajelzést kaptak tőle - szívesen fényképezkedett, illetve azt mondta, menjenek máskor is ilyen workshopot tartani. Az ilyen korosztályú csoportoknál azt tapasztaltuk, hogy akad egy-egy olyan „vezéregyéniség” vagy mások által „nehéz viselkedésűnek” beállított fiatal, akik a passzív hozzáállást választják az új tudás elsajátításánál. Azonban a foglalkozás végén azt tapasztaljuk, hogy valójában – még ha nem is mutatta ki – de élvezte ezt a fajta nemformális oktatási módszert, amit a három óra alatt nyújtani tudunk. Újat mutatunk és tanítunk a diákoknak, ami nem megszokott számukra, ez pedig akarva-akaratlanul, de felkelti a figyelmüket, és többségében tetszik is nekik.

A harmadik workshopra a „Jogaink és jövőnk 4.” („Naše práva a budúcnost 4.”) nevű projekt keretén belül került sor. Itt 16-25. év közötti roma középiskolások és egyetemisták vettek részt. Mivel az itt jelenlévő roma fiataloknak fontos az aktív szerepvállalás, a roma identitástudatuk és hogy minél többet megtudjanak a roma történelemről, kultúráról, problémákról, fontos volt hogy minél több új információt, tudást adjanak át nekik. A visszajelzések alapján a workshop itt volt a legnagyobb hatással a résztvevőkre, abból a szempontból, hogy megtanulták és felfogták a hétköznapi hős fogalmát, és rájöttek, hogy valójában bárki lehet hős, akár ők is, ha cselekednek. Mivel itt már szárnyaikat bontogató, pályájukat épp kiválasztó személyekről volt szó, a foglalkozás végére többen motivációt tudtak szerezni a drámákból, saját hőstörténetekből. Mindemellett tetszett nekik a csapatmunka, a kreatív feldolgozás, és azt is elértük, hogy sok új információval gazdagodtak.

Negyedik alkalommal pedig a füleki Mocsáry Lajos Alapiskolába látogattunk el, ahol 13-15. év közötti diákok voltak a résztvevők. A trénerpáros egyik tagja az iskola tanára is egyben, így a diákok már ismerték előzetesen. Kérdés volt, vajon mennyire fogja ez befolyásolni a diákok hozzáállását a workshophoz, hisz már

van egy kialakított képük a tréneréről. Végül a fiatalokat nem befolyásolta ez a tény, hisz a workshop módszertana és a tréneri kompetenciákról tanultak segítettek abban a trénereknek, hogy a diákok az első percek után el tudjanak vonatkoztatni attól, hogy tanári szerepben ismerik a tréneret. Nagyon tetszek nekik a foglalkozás, és külön sikerélmény volt az, hogy az egyik nagyon csendes, visszahúzódó résztvevő, aki a mindennapokban sem nagyon kommunikál az osztálytársakkal, most több kérdésre is válaszolt, történetet osztott meg a csoport előtt, illetve a kreatív foglalkozás során az előadásban részt vett, és eljátszott egy szerepet. A biztonságos közeg kialakítása, a pozitív és megerősítő visszacsatolás nagyon fontos szerepet játszik az ilyen személyiségű résztvevők számára is, így örülünk, hogy ilyen tapasztalattal is gazdagodhattunk.

Hatások, eredmények, visszajelzések

A trénerképzést követően a kortárstrénereink arról is beszámoltak, milyen élményekkel gazdagodtak a már élesben, saját maguk által tartott workshopoknak köszönhetően, mind szakmai, mind személyes oldalról. Többen kiemelték annak fontosságát, hogy olyan dolgot mutathattak be a csoportoknak, amivel máshol nem találkozónának:

„Új ismereteket adhattam át, amelyekkel a drámák által én magam is megismerkedtem. Nagyon jó érzés volt olyan dolgokat bemutatni a résztvevőknek, amelyekről korábban még nem hallottak, és talán a workshopon kívül nem is hallottak volna. Jó volt látni, ahogy bevonódnak a folyamatokba, és megosztjuk egymással a gondolatainkat különböző témákban. A workshop lehetőséget adott arra, hogy új emberekkel ismerkedjek meg, és én is mindig tanultam valami újat ezekből az alkalmakból.”

„Nagyon felemelő érzés volt, hogy a trénerképzésen megtanult, számomra is új információkat tovább adhattam a csoportomnak. A csillogó szemek, tátott szájak és pozitív visszajelzések miatt már megérte. Remélem segítettem a roma résztvevők identitásformálásban, a nem roma résztvevők pedig nyitottabbak lesznek ezek után a roma kisebbség felé.”

Többen megjegyezték, milyen kompetenciáik fejlesztésében segített nekik a workshoptartás:

„Úgy érzem sokat fejlődött a kiállásom és a kommunikációs készségem. Ezek nem csak a workshopok során, de a munkahelyemen és a magánéletben is fontos szerepet játszanak.”

„A trénerképzés során sok olyan hasznos tippet kaptam, amit nem csak a workshopok, de tanárként a munkahelyemen is hasznosítani tudok. Tudatosabban

odafigyelek a kommunikációra, hozzáállásra, csapatépítésre csoportos feladatokkal, játékokkal.”

A 13-25. év közötti résztvevők is megfogalmazták véleményüket egy-egy workshop után a visszajelző lapokon. Nagy többségük érdekesnek tartotta a workshopot, új dolgokat tanultak meg a roma kultúráról, népről a drámáknak köszönhetően. Ez egy nagyon fontos visszajelzés, mivel mind a négy helyszínen magas százalékban romák voltak a résztvevők, az identitásukat pedig nagyban formálhatja az, hogy tanulnak történelmükről, más roma közösségekről a világban. A formális oktatás keretein belül gyakran nem esik szó ezekről.

A workshop fontos elemei a különböző csapatjátékok, amiket a résztvevők is nagyon élveztek. A „Mi volt a legjobb dolog a workshopon?” kérdésre gyakran válaszolták a játékokat. Tapasztalatunk szerint ezek a warm up játékok mindig megteremtették azt a biztonságos, felszabadult, vidám környezetet, amelyben aztán könnyebben együtt tudtak dolgozni, meg tudtak nyílni, illetve nagyon fontos csapat-összekovácsoló hatása volt ezeknek.

Ami még nagy számban előfordult a visszajelző lapokon, az a „színészkedés”. A résztvevők ugyanis az utolsó modulokban, a kreatív feldolgozás keretein belül feldolgozzák valamelyik történetet csapatban. Amikor ennél a kreatív feldolgozásnál előadásra, színészkedésre került a sor, a résztvevők mindig nagyon jól szórakoztak és élvezték azt. A játékok és a drámák mellett ezeket emelték ki a legtöbbször a visszajelző lapokon mint a workshopok legjobb részei.

A játszva tanulás mellett volt, aki az érzelmi oldalát közelítette meg a workshopnak, és kiemelte a beszélgetéseket, valamint azt, hogy megismerhette az osztálytársai érzelmeit. Ez számunkra alátámasztja azt, hogy a saját történeteknek közösségépítő ereje van, és hatása van a résztvevőkre, hogy egyes modulokon belül figyelmesen meg kell hallgatniuk egymást.

A csoportvezetőktől sokszor kaptuk a workshop előtt azt a jelzést, hogy a fiatalok nem várták a foglalkozást, mivel nem vettek részt még ilyeneken, nem tudták mit is takar majd a három óra. Azonban elmondható, hogy a foglalkozás után szinte kivétel nélkül pozitív visszajelzést kaptunk írásban és szóban is. Már a foglalkozás elején is észrevehető volt a hozzáállásukon a változás, hisz észlelték, hogy ez másképp fog zajlani, mint egy formális óra, és a trénerök nem törnek pálcát felettük, megnyílhatnak, elmondhatják véleményüket. A workshop másnapján trénerünk a következő üzenetet kapta az egyik résztvevőtől:

„Nagyon jól éreztem magam, szerintem a többiek is. Nagyon szépen köszönjük maguknak, sokat tanultunk belőle.”

A visszajelzések alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy a kortárstréneröknek sikerélmény volt a workshop tartás, készségeiket fejleszteni tudták, és mindenki feldobott kedvvel fejezte be a foglalkozását. A résztvevőknek pedig sikerült új információkat átadni, közelebb kerültek a roma kultúrához, sok új nézőpont alakult ki bennük a témával kapcsolatban, mindamellett, hogy egy új tanulási módszerbe kaptak betekintést, amit nagyon élveztek.

Záró gondolatok

Az elmúlt év során egy olyan összeszokott tréneri csapat alakult ki, akik mind a munkában, mind a magánéletben továbbra is részesei egymás életének. A workshopok és kiadványkészítés során is bátran fordultak egymáshoz segítségért, tanácsokért, és folyamatos a tapasztalat- és élménycsere egymás között. Örömeinkre szolgál, hogy jó kapcsolatok alakultak ki, és a szervezet aktív szereplői maradtak továbbra is. A számos új ismeret, gyakorlat, és munkaélmény segít nekik a mindennapi életben és a további célok elérésében is.

Bátorítunk minden civil szervezetet, kulturális és oktatási szakembert, aki a társadalmi befogadást szeretné erősíteni, hogy működjön együtt különböző háttérű fiatalokkal. Ajánljon számukra inspiráló élményeket, kérje ki a véleményüket, és adjon nekik személyre szabott, motiváló feladatokat, amelyek sikerélményhez vezetnek. Ha biztonságos környezetben támogatást nyújtunk, célokat állítunk fel, bátorítjuk a próbálkozást és az önfejlesztést, a fiatalokból igazi hősök válhatnak, akik képesek szebbé tenni a közösségünket.